

JEROEN EFFERN

(FRAMING)
JAMES

. . .

WAGENAAR VAN CO

Vader, steeds dieper weggezakt in een dag na dag aan waarde verliezend leven, bedronken om zijn onvermogen te laten rijmen met de egard die hij zichzelf als vader lang voor de geest hield.

Pietje!

Hij drinkt om de poëzie te vergeten zoals hij dut om zijn vrouw dwars te zitten, haar oordelen en vernederingen in slikkende stilte te overtreffen.

En katerig rest hem het atelier van zijn zoon -een zwarte blik in de wieg- waar hij zich veilig genoeg denkt om ontroert te raken over zijn geloof in hem. Dat hij dan tenminste dit teweeg heeft gebracht.

Pietje!

Zo richt hij zijn hand op de schouder van zijn zoon, laat hem daar precies zo lang liggen. Dit hele mens gemaakt. Tot hij naar de kroeg moet om zich in zijn rol te drinken.

De zoon zal zich verplicht voelen zijn visioen van wijsheid en zwijgen te schilderen, de lezende vader, boekbiddend in contemplatief blauw, gedragen aardedintinten. Zolang hij uit de klauwen van de moeder kan blijven die beneden staat te schreeuwen dat hij moet helpen in de winkel. Waar ze godbetert twee van die hufters aan verdiend heeft.

Groot genoeg om dichtbij alles verder uit te sluiten. Zo stil dat alleen het borstelen overblijft.

portait du père de l'artiste, 1881
100 x 80 cm, olie op doek

Pietje!

(Om te beginnen. Er was een wil en ik heb gronden en manieren gevonden, in tweede instantie zonder mijn excuses te maken.

Maar het kan zo niet zijn.

Nadat volgde wat volgt werden de excuses, waar ik voor mijn gevoel mee moest beginnen, maar die ik vrijwel direct van de hand wees omdat ik toch zou doen wat ik wilde doen ook al moest het me spijten, werden die excuses noodzakelijk.

Omdat het kwaadaardig woekeren is over een uitgesproken landschap. Omdat schaamte en schande ook bevestigingen zijn. Omdat ik mijn mond niet houden kan, omdat er geen reprimande is anders dan kritiek, misverstaan of onverschilligheid.

Ik keer me tot de wereld in gestolde vertellingen, via een handvol schilderijen van James. Dus verbaliseer ik in gedachte op 90 grams romandruk, los van de beelden zelf, in de hoop dat de woorden een eigen betekenis kunnen krijgen.)

U had hetzelfde minder duidelijk kunnen zeggen.

- Albert Bazaillas aan Emmanuel Berl -

I

SORRY

IMAGE

Te schrijven over beeldende kunst is in woorden vangen wat in beeld nog gewoon vrij was. Of je het nu goed doet of niet. Het is het door tralies verstaan van een verklaring van anderen en het is daarom af te raden te lezen als men werkelijk iets van beeldende kunst zou willen ervaren. Boven de verbale kolonisatie van het domein van de kunstenaar staat de individuele ervaring en, ja, dat betekent dat je alleen bent, dat je zelf een eigen context moet zien te veroveren.

Les één.

Stil te kijken.

Er is in aanzet niets te begrijpen.

Alle kunst stamt uit andere tijden. En zeker niet alle, maar bepaalde kunst is in die andere tijden ontstaan uit een soort noodzakelijkheid die misschien niet tot achting, wel tot aandacht beweegt. Soms overduidelijk, soms heimelijker vraagt het de toeschouwer om -laten we zeggen- clementie. En geduld. Vraagt, want dwingen kan het niet.

Feitelijk maakt het niet uit of een lompe klootzak met modderpoten de boel mishandelt; zijn tijd is beperkt en zijn leven is vaak kleiner dan het werk, dus dat werk redt zich wel, alhoewel het voor ons tijdgenoten van de hork wel vervelend is om te moeten meemaken hoe werk belegerd kan raken, verorberd als haastkost omdat er zo nodig een stukje over geschreven moest worden, of een *item*, gemaakt voor tv of internet.

JE 74 - abstiner

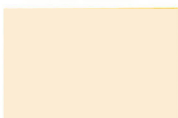

JE 74 - fort

JE 74 - homard

écrivain sensible, peintre

JE 74 - pêle-mêle

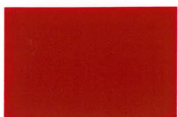

JE 74 - singe-mère

JE 74 - guignol

créateur glorieux de langue belge

JE 75 - pèrnez

JE 75 - sange-christ

JE 75 - marolle

JE 75 - bosch

JE 75 - rabelais

JE 76 - poedelaire

le samedi soir tout le monde prend un bain

JE 76 - gailliard

JE 76 - goya

JE 76 - salon

JE 77 - finest

JE 78 - carnaval

JE 78 - bla vats

(Ik lieg als ik zeg dat ik niet anders kan dan de eer daar te laten waar ze hoort, bij James. Ik zal mijn bemoeienissen zo lang en zo veel mogelijk binnen de sfeer van de liefde menen. Zolang u leest.)

Het domein van de beeldend kunstenaar is niet heilig en daarom ook geen verbodsgebied, maar men moet wel voor ogen houden dat het werkelijk een uniek domein is.

Veel kunst is gericht op het publieke domein, omdat veel kunst nu eenmaal een wat laconieke vergaarbak is geworden. Maar soms is er een oeuvre dat je met een schok doet ervaren dat het er niet was voordat de kunstenaar het begon. Werk dat is ontstaan en volledig bestaat, alleen omdat de kunstenaar het aan de eigen Natuur heeft onttrokken.

In het publieke domein hebben de steeds dichter op elkaar hokkende kunstenaar, gallerist, curator en criticus de kunst verzameld tot ondergeschikt commentaar, ofwel bij gekoelde oesters, danwel achter glas-in-lood getinte vensters.

Sluit het publieke domein uit.

Les twee.

Toen je onder de indruk raakte van bepaalde stukken, werden die stukken onderdeel van jouw leven. Samen met die werken leefde je in de wereld waar jij onderdeel van bent. De makers van die stukken waarvan je onder de indruk bent geraakt, bevinden zich buiten die wereld.

Hun werk erin, zichzelf erbuiten.

Op een dag, nadat er geslapen is, gegeten, op een dinsdag misschien, of over een periode van meerdere dagen, weken, heeft iemand iets gemaakt.

Jaren later is wat op die dag toen, in die vroegere periode gemaakt werd, als ding alleen zichtbaar, en dringt zich de ervaring binnen in een andere wereld, een andere taal, een ander bestaan.

Zo simpel is het.

Alleen verklaart de ene dag de andere niet.

Wie later geboren is dan de eerste mens valt middenin de volledigheid. En vanuit die volledigheid is het vaststellen van een begin problematisch. Reconstruerend moet je opmerken dat je met elke stap achterwaarts de realiteit meer uit het oog verliest.

Toch zal het door de eeuwen heen zo verschillend niet zijn. Iemand begint iets. Als zichzelf van binnenuit, op prikkels van buiten. En veelal stopt het ook gewoon als de gedoogtermijn verlopen is.

Soms is het begin alles.

Voor James was het -naar eigen zeggen, en als je luistert, dan alleen naar hem- Venus, moeder de zee *avec les beaux yeux, pers et verts*. In 't echt is het bij Kate Moustache in haar blauwe boudoir waar hij papieren bloemen krijgt, vanwaar hij niet lang daarna ENSOR wordt en de kei feitelijk al over de top is en alles voortaan gaat zoals het gegaan is en zoals het publieke domein het zichzelf voorspelde.

Vermoedens natuurlijk. Het ruikt in ieder geval naar iets eigens. Een biologie van de ontbinding, net te doen wat een hart je ingeeft. We zijn vrij tenslotte.

Invloed is een gegeven dat maar ten dele vorm krijgt door de keuzes die de kunstenaar maakt. Vooraleerst wordt hij of zij ergens geboren uit ouders die op hun beurt een voorgeslacht en bewegingsgeschiedenis kennen. Dit bestaande kader zal de kunstenaar moeten leren erkennen en verwerken, accepteren tot op zekere hoogte, voordat er sprake kan zijn van eigen keuzes.

Maar bepaalde keuzes zullen worden gemaakt.

Eerste indrukken; de zee, de aap van grootmoeder, tante met haar kanarie, de drukte van het seizoen en de verveling. De schelpen. De maskers. De polonaise van familie en de vrienden, liefdes en een verbijstering die zich in de loop van een beginnend kunstenaarsleven ontplooit. Het heilige licht. Oosterse prenten. Mietje Krutje, Pietje Flacon en de Heer.

James is geboren, tussen Breugel en Bosch. In carnaval, vissersmesdag en Godelieveprocessies, bijgeloof en volkswijzen. Het ligt voor de hand en het is wat we willen, maar zo onvermijdelijk ook. De massascènes waarin alle aspecten van de menselijke soort berijmd worden, op de spits bijeen gedreven gecanoniseerd tot blikken trommel.

Zo kende hij het. Of, zo voelt het.

Zoals het licht van Turner dat na 1887 zijn palet voor altijd zal beheersen. Daarvoor was er het interieur-stoffige bruin dat hij maar niet zo helder en diep krijgt als meneer Van Rijn. Een nederlaag waarvoor hij zich ruimschoots revancheert met zijn etsen.

Goya. (Goya!)

We zouden het moeten hebben over de fratsen van Daumier en Grévin of de Engelse grappenmakers. Grandville. Want al deze lemmata zijn gezien en wisten de omringende tijd te vatten in pastisches en droomweelde waarvoor het bijvoegelijke een werkelijk doel dient: fantastisch, provocerend, kolderiek.

In zijn eigen tijd zal hij verder niet ongevoelig zijn geweest voor Degas, Redon, Munch. En James toont zich trouw aan die dagen door een fascinatie te ontwikkelen voor het unheimliche,

dat kostbaar vervat in relikwieën uitmondt in de werken van Poe en de geheimenfabriek van Blavatski.

Balzac. Mallarmé leeft nog. Verlaine nog net.

James is een jaar oud als Champfleury aan Baudelaire voorstelt om tegenover de titelpagina van diens *Fleurs du mal* een in het bos schijntend skelet te tekenen.

In een bos vol ezels de oude lessen voor jonge kunstenaars; het kopiëren van de Klassieken. Staande oefeningen in anatomie, compositie, lijn en kleur in eerbare technieken. Het grijze onderwijs had het zich gemakkelijk gemaakt, de ambities waren helder en Kunst was zo dicht mogelijk het Origineel te benaderen.

Tijden verstrijken, zoals de tijden in Brussel, eind jaren zeventig van de negentiende eeuw. En moed is schaars, altijd schaars.

Het kunstenaarschap zoals de modernen zich het voorstelden kende nog geen gezindte, geen dialect. De enkelen die zich toen afwendden waren degenen die de aankomende definities voor hun rekening begonnen te nemen.

James kon niet weten wat hem te doen stond, maar hij deed het.

JE 60 - offensé

JE 82 - daumier

JE 82 - processe

eren, dames en beste vriendjes

JE 83 - anarchiste

JE 83 - lexx

JE 86 - cathédrale

ik zoen julder geiren zeggen in me schildertôle

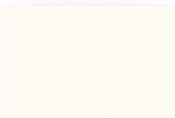
JE 87 - pisseur

JE 88 - poux

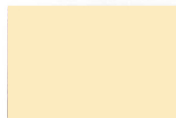
JE 88 - anges

JE 88 - soixante

JE 88 - bizarre

JE 88 - envoûté

de deze van uze vlônders, mè schoone klauwtjes

JE 88 - magivent

JE 88 - mortelle

JE 88 - plaisante

JE 88 - entrée

JE 88 - masqué

JE 89 - nourritue

Wat men hem ook volgens eigen zeggen aandeed, hij klaagt zich een plaats binnen dat wat de toon aangeeft. James -wat voor 'n einsel-insel hij ook scheen- haakt aan bij wat het tentoonstellen mogelijk maakt. Onbescheiden, onbegrepen, onbetaald. Zoals dat schijnt te horen en zoals dat dan ook gaat. Woedend, al wordt hem de Toekomst al geboden als hij nog maar vierentwintig is.

Negen jaar later, in 1893 zet hij zijn atelier plus volledige boedel in de verkoop, toch het gedrag van een man die er klaar mee is.

Geen interesse.

Hij is drieëndertig jaar oud. De uittocht van Christus. Volgens zij die weten stopt hier ergens wat het ook was dat hem dreef. Hierna wordt er immers alleen nog aangepast, toegevoegd, gekopieerd, geantidateerd. Je gunt James zijn duivelse slippendragers. Ze maken de reputatie van het skelet ENSOR zoveel tastbaarder.

Ergens tussen 1900 en 1949 verruilt James de sigaret voor een pijp. Er worden drie winkels gerund, vijf panden verhuurd. In ons aller doordeweekse zorgt hij voor zijn zieke familie, helpt zijn moeder, verwerkt anti-artistieke emoties. Zo wordt hij langzaam maar o zo zeker steeds beroemder.

Tussen het gebabbel van de stillevenen en marines valt er af en toe nog een werk van Licht. Als zijn moeder sterft bijvoorbeeld. Of als hij zich uitspreekt. Want tussen *ZANG TUMB TUMB* en *fümms bö wö tää zää uu, pögiff, kwii e* paukenslagt James *et hue! et hue! Dadas sur le chevaux de vos papas et en route pour le renouveau!* Zoals hij twee jaar voor de *Sacre*, vijf voor de *Parade*, *Le gamme d'amour* kruist en molt. Het zal de Met niet halen. Het is een kamerstuk voor slechts een kamer, een kamer vol met wat hij aan de wilgen wilde hangen, zo vast dat geen museumdirecteur het er nog uit krijgt. En wat er hangt schildert hij. Nog eens en nog eens en misschien -heel misschien- dat een van de doorslagen dan naar Berlijn kan, naar Parijs of Londen.

Het wordt oorlog. En dan nog een keer.

Hij verhuist, voorgoed nu, in de armen van Gust en hij gedooft Augusta hoe langer hij meer vertraagt. Soms windt hij zich nog op

over een reactie op een schilderij dat hij dertig jaar eerder schilderde. De tijd gaat alleen voorbij voor zijn aderstelsel, z'n beenderen en nieren; 's ochtends groen, 's middags geel, 's namiddgas roze en om middernacht grijs.

Hij krijgt zijn medaille, een titel zelfs en hij vernietigt de etsplaat van *Alimentation Doctrinaire*; zie de oude man die met al zijn kracht een koperen plaat vouwt omdat hij dat als Baron niet meer kan maken en als grijsaard niet meer voor elkaar krijgt.

Handen schudden. Aanwezig zijn. Dommelen in de Salon.

Tot 19 november 1949.

Sommigen houden logboeken bij als spoorboek voor pelgrimages. Anderen hebben een adres. Het abdijtje van Cefalu, de kurken cel in het Carnavalet, het kot van Henry Darger.

Vlaanderenstraat 27, 8400, Oostende.

James erfde wat daarvoor winkel was. Als hij zijn intrek neemt is niets meer te koop, maar laat hij alles zoals het staat, enige klant in een eigen magazijn. Er heerst een uit de Middeleeuwen stammende wreedheid van het opblazen van kikkers, ganstrekken en het verbranden van uilen. Schedels, vervilte kleding, opgezette dieren, James zelf. En de maskers.

In het echt zijn de maskers onbegrijpelijk veel gruwelijker dan op de doeken. Akelige humor, dat vooraf genomen loon voor het vasten, zure condens in het holle, ellipsen kaders voor het scharrelende jagen, het bezopen vergrijp, de kater in de kerk, pest en tuberculose.

Je moet het allemaal langzaam door om tot de blauwe bloemen te komen, de intocht, porselein, het harmonium. De maskers, natuurlijk.

Dicht onder de huid wacht de schedel, de kroon op onze botstructuur die alle huid, vlees en functies zoveel langer zal overleven en die na onze dood de anonimiteit van het mens geweest zijn aanneemt als het gezicht eraf gegleden is, de geest eruit gelekt. Dat profiel dat tussen de omringende wereld en jezelf in zweeft. Dat gezicht. Waarnaar je wordt genoemd. Onthoofd is jouw lichaam zijn naam kwijt, alleen dit hoofd doet je als jou herkennen.

Vanuit magische, religieuze, sociale, medische of criminele motieven kan je tussen dat gezicht en de omringende wereld een masker schikken. Ofwel dual, als het jouw gezicht verbergt, ofwel fenomenologisch, als het je iets of iemand anders moet laten zijn. Of je moest je kaak breken.

Je kunt ook gewoon een winkel beginnen. (Of hoe graag we grotere principes geïllustreerd willen zien in de handeling van die mensen die een bepaald gewicht binnen een gemeenschap toegewezen hebben gekregen. Hoeveel tijd we kwijtraken in de bepaling van voorbeelden. Daarom; gun de dictator de liefde voor zijn kind, de ambtenaar zijn afschuw voor wol en de kardinaal de behandeling van zijn aambeien.)

Het wezenlijk afgrondelijke zal James ook hier niet ontgaan zijn. Het maakt niet uit of je een gezicht of een masker schildert. Er is op het doek ook geen verschil tussen een raam, een spiegel, een podium of een foto. Er is daar geen grens tussen geportretteerden, gemaskerden, lijken, poppen, geesten. Er is het spel in de tijd waar de schedel achter het gezicht de dood verbeeldt en het gezicht zelf het alledaagse, het masker dan maar het eeuwige met zevenentwintig emoties die allemaal, stuk voor stuk zoveel ouder zijn dan wij die het moeten ondergaan.

Dat dan kopiëren, spiegelen, aanpassen, overschilderen.

Ens causa sui.

Maar drie stippen, een streep en het brein ziet een gezicht. Een lichaam met armen en benen, schouders en een varkenskop. Of een Mitsogo-masker. Of het is Jezus Christus, Constance Quéniaux, de blik in stilte, stil op de kijker gericht, zo goed als een spiegel kan dwingen.

JE 00 - faimir

JE 00 - intrige

JE 02 - wouse

les suffisances matamoresques

JE 04 - redon

JE 05 - mortrat

JE 06 - mariette

pour arriver à la lumière moderne

JE 09 - haegh

JE 11 - mitche

JE 13 - maigrutte

les suffisances matamoresques

JE 21 - roveel

JE 22 - larvre

JE 24 - boosaerts

JE 30 - baron

JE 40 - proluse

JE 49 - sepasse

lief blommetje van kleur, 'emel van de zè

JE 50 - daniëlse

JE 54 - cordier

JE 68 - moimême

James, genageld Oostendenaar, spreekt Frans en het Frans is een taal vol van het wederkerige.

Tussen de kijker en het zichtbare plaatst hij een element dat het kijken zelf tot daad maakt. In een zelfportret kijkt hij je aan via een spiegel en kijk je derhalve naar een schilderij van een spiegelbeeld. Waar de natuurlijke grens van een schilderij uit zijn maten bestaat kan James het niet laten eerder al een kader te scheppen door middel van coulissen, lijsten of kozijnen. Zo zijn er zij die optreden en zij die toeschouwen. Christus wijdt het masker, de macht de bokkepruik en het geraamte het palet. Masker, gezicht, schedel van buiten naar binnen, figurant, publiek, beschouwer ooit, nu en ooit.

James voegt jaren later elementen toe aan schilderijen die in zijn atelier zijn blijven hangen. Hij maakt nieuwe versies van bestaande schilderijen en stuurt de schijterds het bos in. Hij liegt, overdrijft, stelt zich aan. Ook beheerst hij de situatie als een Kint of Söze in de sjokkende verdwijntruc die hij in knalhard zonlicht fikst.

Dat het hoogleraar Verschaffel verging zoals special-agent Kujan is een wens. Of, een wilsdaad, al lijkt de laatste op zoek naar een oplossing en viel het de eerste zonder vooropgesteld plan in het oog. Als je niet gewend bent je eigen afwas te doen zie je nooit de onderkant van de koffiebeker. Het is vinden zonder zoeken. Maar zo dient het moderne zich aan; niet als de openbaring van een onverstaaanbare nieuwe taal, maar als de moed om in het onaanzienlijke de motieven te zien.

Guys tekent wat hij tekent voor magazines en kranten. Oorlog, mode, het dagelijks leven. Sappelen.

Baudelaire verlegt de blik van een klein maar groeiend publiek van het museum naar de straat, van de academie naar de arcade, aan de hand van het werk van Guys. Het toevallig snel verschijnende en verdwijnende, dát vormt de basis van het moderne als absoluut tegenovergesteld aan het klassieke, het eeuwige. Te ervaren liever dan te bepalen, of; het vitale bestaan in alle onbeduidendheid tegenover het gebalsemde.

En het heerst, de ideeën gaan rond. Champfleury neemt het op zich om in het kader van de nieuwe noties zijn zintuigen te richten op dat wat zich al heeft voorgedaan. Bestanddelen van het

nieuwe zijn op zichzelf niet nieuw. Zoals de karikatuur de revolutie eerst pas als grap voorstelbaar maakt.

Ergens rond 1884, -85 komen Champfleury's inspanningen James onder ogen. En zoals Verschaffel aantoonde vindt hij in één bundel en in god mag weten hoeveel ogenblikken een bestemming. En dan komen er maskers van dichtbij, het aarsgat en de wonderen. Natuurlijk zal het allemaal uit één bron komen.

Als Van Gogh vijf van de tien jaar waarin hij zijn lot fixeert achter de rug heeft, begint James aan zijn decennium. Zonder dat er een schot valt blijven er daarna nog vijftig jaar over voor het inschilderen, kopiëren en antideren, handje schudden, schuifelen over de boulevard, soezen in de salon. Zijn dagelijks brood, verdiend, gegeten en verteerd alweer, als schoon water tentoongesteld.

De man, de winkelman, de grappenmaker, de zeikerd, Kabir, de dichter, het hoogwelgeboren kind bestond. Nooit, zo af en toe en eeuwig.

(And like that; pft... he's gone.)

II

Je zou het kunnen ervaren als stilte, maar feitelijk is het een kabaal natuurlijk. De wind is zwak maar laat het water en het duingras niet onberoerd, bezijden de regels die de zee voor zichzelf te volgen heeft. Er zijn ik weet niet hoeveel vogels die elkaar, schichtig als ze zijn, slecht lijken te begrijpen. Maar zolang er geen schreeuw klinkt en zolang een hond op z'n hoede of ver genoeg blijft, ervaar je het als stil. Als rust. Genoeg om zonder op te schrikken te luisteren naar eigen gedachten. Dat op zich zal het idee van rust vermoedelijk meer illustreren dan het vooroordeel van de toeschouwer. In dit ontstellend oude decor, waar inderdaad de handboekvoorschriften overheersen, beperkt het sensorisch bewustzijn zich tot de registratie van voetstappen die het zand voor een ogenblik droger lijken te maken. Links van je, in de indraaiende schemering moet ergens het punt liggen waar het grondwater onder de mensen zoveel zout verloren heeft dat het als zoet moet worden gekenmerkt.

Het is op geen enkele manier een bijzondere dag vandaag en je loopt over het strand. Jouw bestaan spiegelt zich in deze dag, omdat jij er nu bent. Je werkt nooit of altijd en je legt desgevraagd geduldig uit dat wat op onbepaalde tijden uit jouw lichaam verschijnt, ontstaat

uit doorlopende processen waar je maar zeer beperkt grip op hebt, schepsels die je welwillend ter beschikking stelt van allen.

Ondertussen eet je, sta je op en beweeg je tot waar je moet zijn om te doen wat gedaan moet worden, uit plichtsbesef, naar aanleiding van een vraag of aan de hand van een duister vermoeden. Je vertrekt op gezette tijden, maakt contact her en der. Je bent een persoon met, naar gaandeweg blijkt, iets te veel kleren aan, wandelend langs de kustlijn op deze dinsdagmiddag. De horizon helder en alles beschikbaar voor het volgende.

Je bent hier omdat je schilderijen zag die je wilde zien. Die bezichtiging leverde allerlei opflitsende en weer afvloeiende gevoelens en ideeën op die geen verband schenen te kennen, behalve dat ze allemaal in eenzelfde richting leken te verdwijnen.

Naamloze vermoedens, niets anders dan gevoelscondens, nog voor het taal wil worden.

Over het algemeen kun je goed leven met vermoedens alleen, maar nu is dat anders. Een paar van de schilderijen bleken vensters vandaag. En omdat verderop Christus op het water stond kreeg dat ene verdwijnpunt vorm in een amalgaam van religieuze wonderverhalen die alleen konden verwijzen naar een korte, clandestiene periode uit jouw kindertijd.

Moeder was een in wezen lieve vrouw, maar kon duivels giftig worden van enkele externe, specifieke prikkels, waarvan religie de laagste drempelwaarde kende. God, kerk, een leer, zelfs de meest tere verschijningsvorm die zij als religieus herkende, dat alles riep een afgrondelijke afkeer in haar op, een weerzin waarvan je het eerste nooit zult kunnen weten.

Zo kende het begin van jouw bestaan geen enkel geheim. Het speelde zich af precies daar waar het zich afspeelde en elke vraag had een antwoord. Waar een ander zich moeizaam een weg uit de kathedraal vocht, werd jij je op een onvermijdelijk moment angstig bewust van een ander soort claustrofobie.

Vanuit die gewaarwording begon je stiekem abstractere ruimtes in te nemen door te lezen, 's avonds uit het raam te hangen, op zoek naar onverklaarbare lichten tussen de sterren. Je tartte jezelf door 's nachts de lange golf af te zoeken en ging met het buurmeisje mee naar een dienst waar wiegende schaduwen achter kaarslicht en de uitvloeiende resttonen van het orgel de atmosfeer betekende, de gewelven loofden. Zij vertelde je over wonderen die echt niet gebeurd konden zijn omdat zever natuurlijk geen blinden deed zien of gestoorden op bevel de rede hervonden.

Maar naar haar te luisteren...

Je was nog veel te jong voor blikken op vochtige lippen en glanzende ogen. Maar zij ontsloot een gebied dat altijd aan jou onttrokken was, verboden grond omdat de lieve moeder alleen de getimmerde waarheid beleed.

Als je veilig was geweest en zonder doctrine, dan had de wereld zich op eigen tempo meester kunnen maken van de natuurlijke verwondering die een kind gewoonlijk aan de dag legt om stand te houden. Ontspannen. En teleurgesteld uiteindelijk, of vol overmoed omdat ouder wordend de constructies een natuur zullen overwoekeren die gewoonlijk beschaamd vergeten raakt of bij god niet meer herinnerd kan worden.

Toen je volgens de rechter oud genoeg was, ontmoette je je vader weer in een huis vol wonderbaarlijke maar lugubere mensen. Ter voorbereiding had moeder de vader en zijns gelijken zo ver van jullie af verklaard, dat je het idee had in een dierentuin te gast te zijn. Maar in een van de paviljoenen zetelde de vader toch zozeer als jouw vader dat je niet kon ontkennen zijn zoon te zijn.

Omdat je in diezelfde periode alle gevoede zekerheden met eerste aanzetten tot verbeelding probeerde te pareren, ontstond er een toenemende onrust toen daar de angst om gek te worden bijkwam. En dat terwijl door dat alles heen een sclerose van redelijkheid in de toenemende tijd haar autonome werk deed. In die zich rijpende onrust durfden zij die weten over erfelijkheid niets te zeggen. Als het zover zou komen, dan ergens rond het begin van de adolescentie.

Tot het echter zover kwam of komen zou raakte de onrust in steeds taaier eelt gewikkeld. Het volwassen lichaam dácht alleen soms nog in sferen van verzet. Je doorzag het primitieve, het oudste, dook onder in de schetsen van kinderen en patiënten en verstak jezelf in het werk van amateurs. Je pende pagina's vol over de mate van dispensatie in gediensigheid en waanzin, of over de structuren

van beperking en de glorie van onschuld.

Zo betaamde de rede.

Je kunt goed nadenken over kleur voor het dagelijks brood; een mening vormen over cadmium, een geschiedenis schrijven van karmozijn, een toepassing verklaren van scharlaken, een voorschrift stellen voor vermiljoen of meekrap...

Zeker te zijn van bijvoorbeeld rood.

Zolang je leeft, leef je de hele tijd. Volle weken, dagen, uren, steeds en volledig tot nooit meer.

Lang niet altijd ben je jezelf bewust van het dagelijks bestaan. De uitzonderingen zijn precies dat en alhoewel qua intensiteit indrukwekkend, ben je onbewust vaker ongelukkig dan niet-ongelukkig.

Ook nu, aan het strand, na een blik geworpen te hebben door die paar religieuze vensters vanmiddag, voel je jezelf aanwezig maar onbekwaam de vrijheid te bewonen die jou ooit, vroeger, zo fysiek voor ogen kwam. Want direct volgend op die herinnering is er altijd dat onvermijdelijke, kleingeestige verdriet over dat verloren ogenblik, in een bestaan dat niet wil vergeten dat het zal ophouden te bestaan. Dat verdriet is het stootblok dat je als grens van jouw vermogens bent gaan definiëren.

Van daar tot nu loop je in jouw generieke spijkerbroek met anderhalf miljoen kammetjes in je zak waarvan je het merkje niet zou missen als het er niet was ingestanst. In 7095 talen te weinig lees je dat achter dit kozijn Christus de storm tempert en valt je gaandeweg in de beschouwing van het werk op dat je op zoek bent naar de laatste strek in dit schilderij.

Binnen het kader bevinden zich een eindig aantal handelingen. Tussen de ezel en de muur heeft een voltooiing plaatsgevonden. Omdat het na een laatste gebaar af was. Omdat ergens in die drie overheersende richtingen, het schip, de stralende figuur in wit, de laatste daad besloten heeft.

Adembenemend.

Als je eerlijk bent en vrij, dan weet je wat je te doen staat en schaam je je onherroepelijk voor wat je tegenhoudt. Dat, een behoorlijke hand sterfelijkheid en het benul dat je niet vrij durft te zijn, maakt de schaamte compleet. Je kunt het niet. Je durft het niet. En dat bezegelt jouw lot. Het loost je in James' moederzee, altijd laf genoeg om niet te verzuipen maar zonder vertrouwen, zonder grond en volledig verstoken van de notie gewoon op te houden met zwemmen.

Als talenten onaangesproken blijven verkommert wat nooit ontsproten is. Het valt niet op rotsen, niet in distels noch in goede aarde. Maar wat niet bestaat kan bestaan zonder opgemerkt te worden.

Hoe laat men in het leven ook begint, een vaardigheid is te leren. Als een handigheid aansluiting vindt op een sluimerend talent, dan kan er iets ontstaan dat de arbeid overstijgt.

Hand en oog. Oog en herkenning. Herkenning en ontdekking. Ontdekking en moed. Moed en handeling.

Er zijn handelingen die voor een deel binnen de sfeer van de vaardigheid vallen, er is iets te leren dat de daad verantwoordt, maar dat zonder talent geen inhoud kan krijgen. Een tekening maken kunnen we allemaal.

ma mère morte (effêt de médicastres) - 1915

24,5 x 19 cm, olie op paneel

Een transcendent beeld creëren niet.

Je kunt niet bidden.

Het ego en de persoonlijkheid kennen geen semipermeabel gebied dat contact mogelijk zou kunnen maken met een hogere, diepere, universele autoriteit.

Je vraagt niet om hulp, je verlangt geen erkenning en in de diepste benauwenis is de dood jouw enige troost.

Als je al in staat zou zijn transcendente beelden te maken, je zou ze niet herkennen.

mon portrait en 1960 - 1888

12,1 x 14,7 cm, ets op Japans papier

Maar, je bent vrij.

Niets dwingt je.

Niets ontslaat je zelfs van mogelijk, noodzakelijk handelen, zo vrij. En je denkt jezelf ook vrij, maar je voelt je onthecht. Je zet alle zeilen bij om onderdeel te zijn van iets alomvattends, pogingen die je verbeeldt in bedachte beelden, woorden haast.

Vanmiddag dacht je wat je misdeed.

le christ marchant sur la mer - 1885

110 x 135 cm, olie op doek

Zonder een spoor van een oplossing of inzicht viel je sprakeloos, zonder terughoudendheid voorover in het volledige.

Grote woorden voor zo'n minuscuul leven, maar je ervoer toen je verdween in het evenwicht tussen jouw geest en het universum, dat dat minuscule leven precies even groot is als alles.

Op het kruispunt van dat evenwicht de zintuigen, die voor zich zagen wat in jou verdwaalt.

Als je je dat nu herinnert moet je er om lachen. Zodra je het vergeet ook.

portait du père de l'artiste - 1881

100 x 80 cm, olie op doek

Je stelt het je stil voor, maar dat is valse heiligheid, precies die valse heiligheid die je ongelukkig maakt en tot een apostel van ijdele beelden, vol van alleen de wetenschap dat woorden ontoereikend moeten zijn. Schaamtevol volgend omdat je het aan het einde van de dag wel kan bedenken, maar er niets van zult begrijpen.

Dat is nu zeven jaar geleden.

Als je de catalogus doorbladert is er een zweem van melancholische begeestering, een herinnering, als dat al iets is. De dagelijksheid overreed het toen al, nu is er niets meer over van dat inzicht dat een blik op iets eeuwig leek. En met de tijd en al de theorieën die het baart vervult alles tot praatjes voor de vaak, overalgemene vaststellinkjes en weer een boekje af. Zelfs in dromen kan je niet stil zijn maar probeer je te bidden; vermoeden, vertrouwen, vermoeden, vertrouwen, vermoeden, vermoeden...

Het is geen ervaring van genade, ervaren *is* de genade.

Elk ervaren.

verzameld werk JE - 2020

(Een ansichtkaart)

Ik zou u willen vertellen hoe ongelooflijk rijk en gul het werk is, maar heb enkel spelden en borax, bedriegelijke woorden, die beelden scheppen waar ik geen genoeg mee kan nemen. U heeft mijn woorden niet nodig. Volg als u wilt alleen de verwijzing, laat me u verdwalen in het vreemde, de donkere materie die er moet zijn omdat alles er op wijst.

James is een excuus, een gemachtigde zoals waarschijnlijk u ook zelf kunt zijn, of de vrouw van de bloemist.

Als ik niets zeg -het zou logisch volgen en zo natuurlijk zijn als ik niets zeg- loopt u hier het gevaar het wonder mis te lopen, zonder mij te verdwalen, als het bestaan u daar op gereede tijd toe zal zetten. Omdat het overal is, zal het u uiteindelijk niet kunnen ontgaan. En mij ook niet.

Deze probleemwoorden zijn er om in de rook die ze opwerpen zicht te bieden op licht dat zonder object ongezien evengoed eeuwig straalt. Om niet te ontkennen wat niet bestaat, omdat we nu eenmaal mensen zijn.

Velsen-Zuid, augustus 2020

